

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Кафедра соціології

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь — бакалавр

на тему: **«РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВІЗУАЛЬНИХ ПАТРІОТИЧНИХ
ОБРАЗІВ МІСТ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА КИЇВ)»**

Виконала: студентка 4-го року навчання

Спеціальності 054 Соціологія

Олексенко Вікторія Віталіївна

Наукова керівниця: Осипчук А.Д.,

к.соц. н.,

доцентка кафедри соціології НаУКМА

Рецензентка: Прохорова А.А.

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар/ка ЕК: _____

«___» _____ 2025 р

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ПАТРІОТИЧНИХ ОБРАЗІВ	6
1.1 Підходи до вивчення візуального образу міського простору	6
1.2 Патріотизм у контексті візуального мистецтва	8
1.3 Мистецькі ініціативи та їхнє місце у патріотичному образі міста	12
1.4 Історичні передумови формування візуальних патріотичних образів міст в Україні від 1991 року	16
РОЗДІЛ 2. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВІЗУАЛЬНИХ ПАТРІОТИЧНИХ ОБРАЗІВ МІСТ УКРАЇНИ.....	20
2.1 Методологічні основи якісного контент-аналізу візуальних даних.....	20
2.2 Результати контент-аналізу візуальних даних репрезентації візуальних патріотичних образів міст України.....	24
2.3 Тематичні мотиви та змістові особливості формування патріотичного образу міста через мистецькі ініціативи.....	32
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40
ДОДАТОК А. Матеріали, відібрані для контент-аналізу візуальних даних.....	43

ВСТУП

Сучасні події в країні, зокрема повномасштабна війна, розпочата Росією проти України у 2022 році, спричинила не тільки глибокі зміни в соціально-політичному та культурному житті країни, а й вплинула на багато інших аспектів повсякдення громадян, наприклад, активізувала візуальне мистецтво як засіб патріотичної комунікації. Візуальна культура слугує потужним інструментом формування національної ідентичності та суспільних настроїв. З початку повномасштабної війни в країні, особливого значення набули візуальні патріотичні об'єкти, що з'являються в міському просторі у формі муралів, плакатів, інсталяцій, графіті та інших мистецьких ініціатив. Міський простір українських міст дедалі більше перетворюється на платформу для вуличного мистецтва та активно використовується для вираження патріотизму, відображаючи ключові національні цінності, транслуючи ідеї єдності, стійкості та боротьби за свободу.

Репрезентація візуальних патріотичних образів міст України відображає не лише культурні та історичні традиції, але й сучасні виклики та прагнення суспільства. Сучасні митці вкладають у свої роботи глибокі символічні змісти, інтегрують національні символи, які резонують із поточними подіями, суспільними настроями тощо. Зокрема, у період війни, вуличне мистецтво набуло нової актуальності: різні види візуального мистецтва стали носіями важливих патріотичних послань. Вони увічнюють пам'ять про героїв, які боронять Україну, стають засобом колективного висловлення емоцій від болю втрат до гордості за стійкість нації.

Кожне місто України має унікальний візуальний образ, який відображає його історію, традиції та сучасні реалії. Цей образ формується під впливом різних факторів, включно з архітектурою, культурними подіями, мистецькими проєктами та символами, які є частиною міської ідентичності. До того ж,

патріотичні образи міст сприяють створенню спільного патріотичного наративу, що має вплив не лише на місцевих жителів, а й на міжнародну аудиторію. В умовах інформаційної війни візуальне мистецтво також відіграє роль інструменту комунікації, допомагає доносити світові меседжі про цінності, боротьбу, стійкість та незламність українського народу.

Дослідження репрезентації таких образів міських середовищ є важливим кроком до розуміння ролі візуального мистецтва та того, як культура адаптується до кризових умов, зокрема періоду війни, і стає чинником національного спротиву та формує образ країни загалом.

Об'єктом дослідження є візуальні мистецькі ініціативи в місті Київ.

Предметом – репрезентація візуальних патріотичних образів міського простору України через мистецькі ініціативи в сучасних умовах.

Метою дослідження є виявити та систематизувати репрезентації візуальних патріотичних образів міст України через мистецькі ініціативи (на прикладі міста Київ).

Для її досягнення поставлені такі **завдання**:

1. Виявити основні теоретичні підходи до вивчення візуального образу міського простору;
2. З'ясувати на основі аналізу наукової літератури взаємозв'язок між патріотизмом і візуальним мистецтвом та визначити роль мистецьких ініціатив у формуванні патріотичного образу міст;
3. Узагальнити історичні передумови формування візуальних патріотичних образів в Україні від 1991 року;
4. Систематизувати результати контент-аналізу візуальних даних репрезентації патріотичних образів міст України;
5. Визначити та систематизувати тематичні мотиви та змістові особливості формування патріотичного образу міста через мистецькі ініціативи.

Теоретичною основою роботи є основи візуальної соціології П.Штомпки, концепції візуального образу міста, розроблені К. Лінчем («The Image of the City»), ідеї Ш. Зукін («The Cultures of Cities») про місто як символічний простір, осмислення міського простору за Г. Зіммелем та У. Еко. Патріотичний образ міста аналізується через концепти Б. Андерсона та Е. Сміта, ідеї А. Валєєвої щодо культурної пам'яті та символічного кодування міського простору, а також дослідження Н. Міхно про місто як культурний текст.

Емпіричною базою є візуальні матеріали (фото мистецьких ініціатив, представлених у місті Київ: мурали, інсталяції, графіті, скульптури), створені після початку повномасштабної війни (24 лютого 2022 року). Для аналізу було відібрано 20 об'єктів за такими критеріями: чітка видимість; розташування в межах Києва, в різних його районах; різноманітність типів об'єктів; наявність патріотичної тематики. Дослідження проводилось в рамках інтерпретативного підходу за допомогою методів аналізу візуальних даних та якісного контент-аналізу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ПАТРІОТИЧНИХ ОБРАЗІВ

1.1 Підходи до вивчення візуального образу міського простору

Теоретичне осмислення міського простору як соціального конструкту бере початок у працях німецького соціолога Георга Зіммеля, який у своїй роботі «Метрополіс і ментальне життя» досліджував вплив міського середовища на психологію та поведінку індивідів. Зіммель концептуалізував міський простір як особливе середовище, що формує специфічний тип соціальних відносин та світосприйняття. Місто розглядається не лише як фізичне утворення, а як соціально сконструйований простір, що наповнюється смислами, наративами й емоціями (Simmel G., 1950).

Важливими для розкриття цього аспекту є і ідеї Умберто Еко, в статті «Функція та знак: семіотика архітектури» він розглядає архітектурні об'єкти не лише як інженерні чи естетичні структури, а як носії соціокультурного змісту, що беруть участь у комунікації. Згідно з Еко, будь-яка архітектурна форма є знаком, у якому «означник» - це фізичний об'єкт, а «означуване» - це його функціональне або культурне значення (Еко, У., 1986). Ця концепція особливо важлива для розуміння того, як пам'ятники чи меморіали, будучи архітектурними об'єктами, функціонують одночасно як матеріальні структури та символічні наративи.

За Еко, знак завжди контекстуальний, тобто, значення будь-якого візуального образу чи символу не є фіксованим та універсальним, а залежить від контексту його сприйняття та інтерпретації (Еко, У., 1986). Прикладом тут може бути те, як певний візуальний об'єкт, як мурал із зображенням солдата у місті України в 2025 році матиме зовсім інше семіотичне значення для його мешканців, ніж, скажімо, це було б у 2012 році.

Міський простір є не лише фізичним середовищем, а й складним соціокультурним конструктом, що формується внаслідок взаємодії різних

соціальних груп, історичних наративів і символічних значень. Як зазначає Н. Міхно, місто можна розглядати як «текст», що читається його мешканцями та відвідувачами через архітектуру, мистецькі об'єкти та публічні простори (Міхно Н., 2020, с. 333).

Публічний простір кожного міста заповнюється візуальними елементами: через мурали, інсталяції, плакати, банери, рекламу тощо. Вони є не лише частиною естетики міста, а й інструментом політичного або патріотичного послання. Згідно з К. Лінчем, візуальний образ міста є результатом двосторонньої взаємодії між спостерігачем і середовищем. Міське середовище пропонує певні елементи та структури, а індивід, на основі свого досвіду та культурного контексту, вибирає, організовує та інтерпретує їх, формуючи свій власний образ міста. Він підкреслює, що людина не просто пасивно спостерігає за містом, а активно конструює свій власний образ, вибірково сприймаючи та інтерпретуючи візуальну інформацію (Lynch K., 1964). Невід'ємною частиною кожного міста є його візуальна культура, в рамках якої, як зазначає А.Валєєва, виникає такий термін як візуальне мистецтво, до якого можна віднести як традиційне образотворче мистецтво (живопис, скульптура, графіка, монументальне мистецтво, художня фотографія), так і сучасне: медіа-арт, перформанси, інсталяції, стріт-арт та ленд-арт, геліографіті тощо (Валєєва А., 2021, с.10). Ці різноманітні форми візуального мистецтва, інтегровані у міський простір, відображають як історію міста, так і його сучасні культурні, соціальні, політичні реалії. Вони стають засобом комунікації, вираження ідентичності, а також інструментом для створення та підтримки колективної пам'яті жителів міста.

До основних характеристик візуального образу міста, за К. Лінчем, можна віднести: цілісність (образ міста є інтегрованим утворенням, яке включає в себе різні елементи, поєднані між собою змістовно та візуально); суб'єктивність (образ міста є індивідуальним для кожної людини та залежить від її досвіду, знань, емоційного стану та культурного контексту); динамічність (образ міста постійно змінюється та розвивається під впливом нових вражень та досвіду):

когнітивність (образ міста є результатом когнітивної діяльності людини, тобто процесів сприйняття, запам'ятовування, мислення та уяви) (Lynch K., 1964).

Важливим підґрунтям для аналізу візуального образу міста є підходи, запропоновані у візуальній соціології, зокрема в працях П. Штомпки. У його дослідженні «Візуальна соціологія: соціологічна фотографія як форма візуального дослідження», він обґрунтовує необхідність аналізу візуальних образів для розуміння соціальних процесів у сучасному суспільстві (Бондар, В., Одинак, М., 2011, с. 6).

У той час як візуальним образом міста можна вважати загальне уявлення про урбаністичний простір, яке формується на основі матеріальних характеристик (архітектура, дизайн, мистецтво) та нематеріальних аспектів (історія, культура, соціальні практики), варто зазначити і про поняття патріотичного образу міста, що на відміну від першого, є більш вузьким і конкретним поняттям, що стосується тих візуальних елементів, які безпосередньо пов'язані з патріотизмом, національною ідентичністю та історичною пам'яттю (Lynch K., 1964; Zukin S., 1995).

Підсумовуючи, візуальний образ міста – це складне явище, що виникає при поєднанні архітектури, знакової системи, культурних особливостей, символів тощо. Різноманітні теоретичні концепції, від осмислення міського простору за Г. Зіммелем, К. Лінчем, до семіотичного підходу У. Еко, до методології сучасної візуальної соціології, дозволяють розглядати місто як текст, що "читається" крізь знаки, наративи та візуальні об'єкти.

1.2 Патріотизм у контексті візуального мистецтва

Згідно з Ш. Зукін, культура відіграє важливу роль у формуванні міського простору, і патріотичний образ міста є частиною цієї культури (Zukin S., 1995). Мистецтво, архітектура та інші форми культурного вираження використовуються

для створення візуальних символів, які відображають національну ідентичність та цінності.

З наукової літератури, можна зробити висновок, що патріотичним образом міста можна вважати конкретний візуальний наратив, який акцентує увагу на національній ідентичності, героїчній історії, символах боротьби та незалежності. Якщо візуальний образ міста сприяє загальному сприйняттю його унікальності та ідентичності, то патріотичний образ міста зберігає пам'ять про важливі події, підкреслює ключові цінності та формує почуття спільності.

Патріотизм, як соціальне явище, є складною сукупністю почуттів, цінностей та переконань, пов'язаних з любов'ю до Батьківщини, повагою до її культури, історії, відданістю своїй нації та готовністю діяти в її інтересах.

У науковій літературі розрізняють кілька рівнів патріотизму:

- Емоційний (гордість за свою країну, національна самоідентифікація);
- Когнітивний (знання про культуру, історію, мову);
- Поведінковий (активна громадянська позиція, участь у культурних та суспільних ініціативах) (Павельчук Ю., & Чубатюк Н., 2023, с. 237).

Водночас, необхідно підкреслити, що патріотизм є не лише природним почуттям, але й соціальним конструктом, тобто явищем, що формується та змінюється під впливом певних історичних, культурних та політичних обставин.

Згідно з Б. Андерсоном, нації є «уявленими спільнотами», і візуальні символи відіграють важливу роль у формуванні відчуття спільності та приналежності до нації (Calhoun C., 2016). Патріотичний образ міста, таким чином, є важливим інструментом конструювання національної ідентичності та підтримки національного духу. Формування патріотичного образу міста відбувається через використання певних візуальних елементів, що закріплюють національні наративи та колективну пам'ять. До основних характеристик такого образу можна віднести національну символіку, меморіальні історичні пам'ятки, героїчні образи тощо. Таким чином, патріотизм є одним з ключових елементів,

що забезпечують цілісність та ідентичність націй, сприяють вірі в цю спільноту та відчуттю зв'язку з нею (Anderson B., 2006).

Патріотизм, як складне соціальне явище, виражається у різноманітних формах, зокрема через візуальне мистецтво. У таких проявах як живопис, графіка, архітектура, скульптура, фотографія, дизайн, воно відіграє ключову роль у створенні патріотичних образів. Через нього можна передавати: історичну пам'ять (монументи, пам'ятники, меморіали); національну культуру (орнаменти, вишивка, народні символи); міську ідентичність (архітектурні стилі, кольорові рішення міста, символи міст). Візуальні патріотичні образи сприяють формуванню національної єдності, популяризації історичної спадщини та зміцненню національного духу (Павельчук Ю., & Чубатюк Н., 2023).

Різні види візуального мистецтва, від живопису та скульптури до графіті та інсталяцій, можуть використовуватися для репрезентації патріотизму. Кожен з них має свої особливості та можливості для вираження патріотичних ідей, настроїв та почуттів. Наприклад, монументальні скульптури та пам'ятники можуть увічнювати пам'ять про героїчні події минулого, в той час як елементи стріт-арту, мурали чи графіті можуть виражати сучасні патріотичні настрої.

Для визначення наявності та детальнішого аналізу патріотичних образів у візуальному мистецтві можна використовувати певні індикатори, які дозволяють систематизувати їх. До таких індикаторів можна віднести:

- Наявність національної символіки: зображення прапора, герба, гімну, національних кольорів, що є маркерами національної ідентичності та патріотизму;
- Зображення національних героїв та історичних постатей: увічнення пам'яті про видатних діячів, що служить для формування національної гордості;
- Репрезентація важливих історичних подій: зображення битв, революцій тощо, що є важливими етапами формування нації;

- Вираження патріотичних цінностей: свобода, незалежність, солідарність, героїзм, які є ключовими для підтримки патріотичного духу та мобілізації суспільства;
- Створення позитивного образу країни: зображення краси природи, культурних досягнень, що сприяє формуванню позитивного іміджу країни;
- Зображення ворога: створення негативного образу зовнішнього ворога, що загрожує національним інтересам, що може використовуватися для єднання населення на боротьбу проти нього (Міхно Н., 2020; Довбня, Б., & Білик, М., 2024).

У межах цієї теми, варто також зазначити про такі два підходи до розуміння патріотизму, як «сліпий» та «конструктивний», які були окреслені в дослідженні Ж. Марінта, Б. Тесте та Р. Кам'єйського. Сліпий і конструктивний патріотизм є двома способами ідентифікації з національною групою, обидва з яких пов'язані з прихильністю до символічних репрезентацій нації. Для сліпого патріотизму характерна беззастережна підтримка нації та її символів, негативне ставлення до критики. Сліпо-патріотично налаштовані люди надзвичайно лояльні до своєї групи і не визнають жодної критики на її адресу. Конструктивний патріотизм, натомість, є способом прихильності, який полягає в усвідомленій любові до Батьківщини, при цьому допускаючи критику, аналіз минулого, відкритості до змін та прагнення до вдосконалення суспільства. Конструктивний патріотизм негативно пов'язаний з консервативними цінностями. Сліпий патріотизм може бути пов'язаний з негативним ставленням до інших груп, особливо коли національні символи сприймаються як священні (Marinthe, G., Testé, B., & Kamiejski, R., 2023).

Аналіз візуального мистецтва через призму «сліпого» та «конструктивного» патріотизму може допомогти виявити, які візуальні символи та образи використовуються для підтримки певного типу патріотизму, а також як мистецтво може бути інструментом критики патріотичних цінностей. Наприклад, ідеалізовані образи минулого, гіперболізовані символи, демонізація зовнішніх

ворогів можуть свідчити про підтримку «сліпого» патріотизму, тоді як «конструктивний» патріотизм у мистецтві відображає не тільки героїчні моменти, а й суперечливі або трагічні сторінки історії, надаючи простір для роздумів та альтернативних інтерпретацій.

У контексті російсько-української війни, О. Сидорук підкреслює важливу роль мистецтва як засобу вираження національної ідентичності та опору агресії. Мистецтво стає платформою для вираження болю, травми, але водночас і надії, віри в перемогу та прагнення до перемоги та свободи (Сидорук, О. В., 2022, с. 656).

Отже, патріотизм є багатогранним явищем, пов'язаним з почуттями любові, поваги до рідної землі, відданості своїй нації. Він має кілька рівнів, від емоційного до поведінкового. У візуальному мистецтві про наявність патріотичних наративів свідчать певні індикатори, такі як наявність національної символіки, героїчних постатей, створення позитивного образу країни тощо.

1.3 Мистецькі ініціативи та їхнє місце у патріотичному образі міста

Міський простір є багатошаровою системою, де взаємодіють історична спадщина, культурні традиції та повсякденне життя мешканців. У цьому контексті мистецькі ініціативи відіграють важливу роль у формуванні колективної пам'яті та зміцненні національної ідентичності. Вони стають своєрідним полотном, на якому відображаються суспільні настрої, історичні події та цінності, що об'єднують населення певної країни.

Візуальне мистецтво, зокрема мурали, графіті, інсталяції, має потужний вплив на емоційний стан глядача та здатне викликати сильний резонанс у суспільстві. Урбаністичне мистецтво виходить за межі музейних стін і стає доступним для широкої публіки, перетворюючи звичайні міські об'єкти на носії національно-культурного змісту (Сліпич А., 2024, с. 119).

У контексті роботи, під візуальними мистецькими ініціативами розуміються різноманітні форми художньої діяльності, що знаходяться у публічному просторі міста з метою створення, поширення та інтерпретації культурних цінностей. Основними з таких ініціатив є:

- Мурали: масштабні живописні твори на стінах будівель, що часто відображають історичні події, національних героїв або культурні символи;
- Інсталяції: об'ємні композиції, що інтегруються в міське середовище та створюють нові візуальні та смислові акценти;
- Стріт-арт: неформальні художні роботи, що виникають у міському просторі та реагують на актуальні соціальні та політичні питання, графіті, плакати тощо;
- Скульптури та пам'ятники: традиційні та сучасні форми монументального мистецтва, що вшановують історичні події та видатних особистостей.

Мистецькі об'єкти у міському просторі виконують кілька важливих функцій. По-перше, створення візуальних кодів – митці використовують кольори, символи та образи, щоб передати певні ідеї та цінності. Наприклад, використання кольорів державного прапора у муралах є вираженням патріотизму та національної єдності. По-друге, формування історичної пам'яті – мистецькі об'єкти можуть бути присвячені історичним подіям, видатним постатям або культурним традиціям, нагадуючи про минуле та сприяючи збереженню історичної пам'яті. А також, вираження колективних почуттів – у моменти соціальних криз або політичних змін мистецькі ініціативи стають засобом вираження колективних почуттів, протесту, віри у краще майбутнє тощо (Міхно Н., 2020; Павліченко Є., 2023а).

Міхно Н. у монографії «Місто як культурний текст» розглядає місто як знаково-символічну систему, де мистецькі ініціативи формують наративи, що підтримують національну ідентичність. Стріт-арт, мурали, пам'ятники не лише естетизують простір, а й виконують комунікативну та символічну функції, транслують історичну пам'ять і закріплюють культурні коди через використання національних кольорів, образів та символів. Авторка підкреслює, що символічне

кодування міста проявляється через перейменування вулиць, встановлення меморіалів та візуальне наповнення простору, що сприяє зміцненню колективної пам'яті та ідентичності мешканців. У цьому сенсі місто виступає не лише середовищем життя, а й текстом, який можна «читати» і який формує культурну свідомість суспільства (Міхно Н., 2020).

Як зазначає Є. Павліченко, кольорова символіка відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності. Використання кольорів державного прапора, традиційних орнаментів та символів дозволяє митцям передавати патріотичні почуття та нагадувати про важливі історичні події. Прикладом такого мистецтва є різноманітні мурали, виконані у жовто-блакитній, або ж червоно-чорній гамі, що є традиційними для української культури. Також, в багатьох містах України з'являються мурали присвячені героям України у російсько-українській війні, що є вираженням колективної пам'яті та вшануванням тих, хто віддав своє життя за свободу країни (Павліченко Є., 2023b, с. 35).

Мурали та інші об'єкти вуличного мистецтва можуть бути присвячені історичним подіям, видатним постатям або культурним символам, які є важливими для національної ідентичності. Вони стають своєрідними пам'ятниками, які нагадують про минуле та допомагають зберегти його в пам'яті наступних поколінь.

Тут варто зазначити про концепцію символічного простору («symbolic space»), що є ключовою у розумінні того, як міста можуть ставати носіями колективної пам'яті та національних цінностей. Символічний простір формується під впливом історичних подій, культурних традицій та соціальних практик. Він може бути пов'язаний з певними історичними місцями (площі, вулиці, будівлі), які мають особливе значення для національної історії та культури, та може також формуватися за допомогою певних візуальних елементів (пам'ятники, меморіали, мурали), які символізують важливі національні цінності та ідеали. Символічний простір відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності, оскільки він допомагає мешканцям міста відчувати себе частиною

спільноти, пов'язаної спільною історією, культурою та цінностями, а також сприяє формуванню патріотичних почуттів та гордості за свою країну (Nas P., 2011). Наприклад, розміщення муралів, що зображають національних героїв, є не лише способом прикраси міста, а й механізмом утвердження історичного наративу. Так само перейменування вулиць, встановлення меморіальних дошок або реконструкція старих архітектурних об'єктів слугують засобами конструювання національної пам'яті.

У своїй роботі «Національна ідентичність» (1991) Ентоні Д. Сміт підкреслює, що націоналізм слід розглядати не лише як політичну доктрину, а насамперед як форму історичної культури, яка формує національну свідомість через ідеологію, міфологію, символіку та мистецтво. Це пов'язано з тим, що за допомогою художніх засобів можна візуалізувати та конкретизувати історичну пам'ять і створити переконливий образ нації. Тому митці, натхненні ідеєю націоналізму, використовують живопис, скульптуру, архітектуру, музику, оперу, кіно та інші види мистецтва, щоб «реконструювати» історичні події та культурні символи, надаючи їм художньої достовірності та емоційного впливу (Smith A., 1991). Ця концепція безпосередньо пов'язана з сучасними мистецькими ініціативами в міському просторі, які сприяють формуванню національних ідентичностей та колективної пам'яті.

Варто зазначити, що в умовах російсько-української війни мистецькі ініціативи у міському просторі набувають особливого значення. Вони стають засобом вираження патріотичних почуттів, підтримки бойового духу та вшанування героїв. Візуальні образи, створені митцями, допомагають суспільству переживати травматичні події та зберегти віру в перемогу. До того ж, вони дозволяють поширювати інформацію про війну та її наслідки, а також формувати позитивний імідж України у світі.

Отже, існують різні форми урбаністичного мистецтва, основний фокус роботи є на муралах, графіті, інсталяціях та скульптурах. Такі об'єкти виступають носіями важливих патріотичних смислів. Вони не лише є

прикрасами міста, а й транслиують національні наративи, патріотичні послання, сприяють збереженню колективної пам'яті, тим самим набувають особливе значення у репрезентації патріотичного образу міста загалом.

1.4 Історичні передумови формування візуальних патріотичних образів міст в Україні від 1991 року

Для більш детального аналізу формування візуальних патріотичних образів міст, важливими є розуміння історичних передумов їх формування. Історичний контекст дозволяє виявити коріння та еволюцію цих образів та те, як вони відображають ключові історичні події, цінності тощо, що формували національну ідентичність. Що стосується України, історичні події, такі як війни, революції та боротьба за незалежність, відіграли вирішальну роль у формуванні візуальних патріотичних образів міст. Ці події ставали каталізатором для створення та поширення символів, образів та наративів, що відображали героїзм, самопожертву, прагнення до свободи та незалежності.

Формування візуальних патріотичних образів в Україні має глибоке історичне коріння, відображаючи процеси національної самоідентифікації та конструювання колективної пам'яті. Як зазначається у працях Павліченка, національно-культурний зміст візуальних об'єктів, особливо патріотичних стінописів, відіграє важливу роль у закріпленні символічного значення, пов'язаного з українською державністю та національними цінностями. Кольорова символіка, представлена переважно синіми та жовтими тонами, є важливим елементом у формуванні патріотичних меседжів, оскільки ці кольори не лише репрезентують національний прапор, а й мають глибоке культурне значення. Автор підкреслює активне використання традиційних мотивів у сучасних патріотичних об'єктах: орнаменти, історичні постаті та образи воїнів, та часте використання національних кольорів. Таким чином, візуальні патріотичні об'єкти виконують не лише декоративну функцію, а й стають частиною

соціокультурного простору та впливають на процес єдності суспільства і підтримання національного духу (Павліченко Є., 2023b, с. 36).

Урбанізований простір, як зазначає Сліпич А., це не лише фізичне середовище, але й потужний засіб комунікації, що відображає історію, традиції та цінності суспільства. Візуальний контекст міста, сформований історичними подіями та соціокультурними змінами, є важливим елементом ідентичності та впливає на формування його патріотичного образу. Вуличне мистецтво – мурали, графіті та інші візуальні об'єкти, відіграють важливу роль у створенні цих патріотичних образів, перетворюючи міський простір на своєрідну мистецьку платформу для вираження громадянської позиції та історичної пам'яті. У формуванні такого образу важливо враховувати оптимальне співвідношення традиційного та інноваційного, а також гармонійно поєднувати історичну спадщину з сучасними тенденціями в мистецтві та дизайні. Традиційні елементи, такі як історичні символи, герої, події, формують основу національної ідентичності та передають зв'язок поколінь. Їх використання у візуальному оформленні простору підсилює відчуття спільної історії та приналежності до певної нації. Водночас, сучасні тенденції в мистецтві та дизайні дозволяють по-новому інтерпретувати ці традиційні елементи, що робить їх більш зрозумілими та привабливими для населення міста. Наприклад, використання сучасних графічних технік, муралів, інсталяцій може надати історичним символам друге дихання, інтегруючи їх у сучасний міський ландшафт (Сліпич А., 2024).

Валєєва А. зазначає, що значні зміни у візуальній культурі України є результатом складної соціокультурної трансформації, що розпочалася після здобуття незалежності у 1991 році. У цей період відбувся рішучий відхід від радянської мистецької традиції, яка обмежувала творчість митців жорсткими ідеологічними рамками соціалістичного реалізму. Нова суспільна ситуація стимулювала пошук унікальної національної ідентичності, що знайшло відображення в мистецтві через використання архетипних символів, історичних міфів та національно-культурних кодів. У цей період візуальне мистецтво стало

не лише засобом естетичного вираження, а й важливим інструментом конструювання колективної пам'яті та національного дискурсу. Особливу роль у цьому процесі відіграло поєднання європейських культурних традицій з мистецькою спадщиною держави. Українські митці почали активно використовувати символіку, глибоко закорінену в народній культурі та релігії. Водночас символічні мотиви були переосмислені через сучасні форми мистецтва, такі як інсталяція, медіа-арт та стріт-арт. Наприклад, деякі художники переосмислили трипільську культуру та античну спадщину, створивши унікальні образи, які підкреслюють глибину української історії (Валєєва А., 2021, с. 10).

Важливо критично оцінювати візуальні мистецькі об'єкти та усвідомлювати їхній вплив на суспільство. Куратова М. та Янковська Л. у своїй роботі про історію плакату підкреслюють, що соціальні і культурні зміни мають значний вплив на розвиток цього жанру. Плакат, як один з видів візуального мистецтва, історично відігравав важливу роль у міському просторі. Його еволюція тісно пов'язана з соціальними та культурними змінами, що відбувалися в суспільстві. Від перших рекламних оголошень до політичної пропаганди плакат використовувався для впливу на громадську думку та виховання патріотичних почуттів. Розвиток поліграфічних технологій уможливив масове виробництво плакатів, зробивши їх доступним та ефективним засобом комунікації. У часи соціальних потрясінь, воєн та революцій плакат став потужним засобом пропаганди та агітації. Плакати використовували для мобілізації громадськості, підтримки військових зусиль та створення позитивного іміджу країни. Візуальні образи, що використовувалися на патріотичних плакатах, часто включали символи національної ідентичності, героїчні постаті та заклики до єдності. Стиль та естетика плакатів змінювалися під впливом різних мистецьких течій, таких як модерн, поп-арт, щоб ефективно доносити патріотичні ідеї до різних аудиторій (Куратова, М., & Янковська, Л. В., 2024, с. 49).

Підсумовуючи, мистецькі ініціативи відіграють важливу роль у формуванні візуального патріотичного образу міста. Такий образ виникає при використанні у

візуальному просторі міста національної символіки, історичних мотивів, образів героїв та тематичних кольорових схем, які закріплюють соціально значущі наративи у свідомості містян. Основними індикаторами візуальних патріотичних образів є: наявність національної символіки; героїв та історичних постатей; історичних подій; патріотичних цінностей; ворогів; позитивний образ країни. Мистецькі об'єкти з патріотичною символікою сприяють появі почуття приналежності до спільноти, трансляції національних цінностей, формуванні колективної пам'яті.

РОЗДІЛ 2. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВІЗУАЛЬНИХ ПАТРІОТИЧНИХ ОБРАЗІВ МІСТ УКРАЇНИ

2.1 Методологічні основи якісного контент-аналізу візуальних даних

Для дослідження репрезентації візуальних патріотичних образів у міському просторі України (на прикладі Києва), було застосовано метод контент-аналізу візуальних даних у рамках інтерпретативного підходу, що дозволяє систематизувати візуальні елементи та визначити їхні ключові характеристики, символіку, значення. Метод якісного контент-аналізу виступає ключовим інструментом для інтерпретації візуального матеріалу (фото мистецьких об'єктів). Зважаючи на складність і багаторівневість візуальних даних, якісна методологія дозволяє не лише описати зовнішні характеристики об'єктів, але й проникнути в глибину їх символічного змісту та виявити приховані наративи. Це особливо важливо для розуміння, як візуальні елементи конструюють патріотичні почуття.

Якісний контент-аналіз є методом систематичного аналізу не тільки текстів, а і різноманітних візуальних матеріалів, спрямованим на виявлення прихованих смислів, символічних структур і ціннісних уявлень, що циркулюють у суспільстві. На відміну від кількісного аналізу, що зосереджується на підрахунку одиниць контенту, якісний підхід дозволяє інтерпретувати контент у його соціальному, культурному та історичному контекстах (Костенко, Н., Іванов, В., 2003).

Одиницями аналізу є фотографічні матеріали мистецьких об'єктів (муралів, графіті, інсталяцій, скульптур) у місті Київ. Вибір саме столиці України обумовлений тим, що це місто є центром політичного, культурного та суспільного життя країни, саме тут досить яскраво представлені різноманітні патріотичні об'єкти, що відображають загальнонаціональні наративи. Також, у Києві зосереджена велика кількість мистецьких ініціатив, що виникли саме як реакція на повномасштабне вторгнення, що робить це місто особливо доречним

для розгляду. Для Києва характерна і доступність візуального матеріалу, його різноманітність і публічний характер.

З метою дослідження актуальних візуальних репрезентацій патріотичних образів, аналізувалися об'єкти в місті Київ, створені після початку повномасштабної війни (24 лютого 2022 року), що наклало відбиток на їхню тематику, символіку та емоційне забарвлення. Саме з того моменту, мистецькі ініціативи набули нових форм і змістів, відображаючи трансформації суспільної свідомості, зростання національної солідарності, патріотичного духу тощо, тобто тих почуттів і наративів, які є ключовими для формування патріотичного образу міста сьогодення. Аналіз об'єктів саме цього періоду дозволяє виявити, як мистецтво реагує на кризовий стан суспільства і як через візуальні образи відбувається репрезентація національної ідентичності у публічному просторі.

Пошук матеріалів здійснювався за допомогою пошукової системи Google, за такими запитами (ключовими словами): *патріотичні мурали Києва; мурали Києва, створені під час війни; нові мурали в Києві; патріотичні арт-об'єкти в Києві; патріотичні інсталяції в Києві; патріотичні мистецькі об'єкти в Києві; патріотичне мистецтво в Києві тощо.*

Критеріями відбору матеріалів були: чітка видимість об'єкту; розташування в межах Києва, в різних його районах; різноманітність типів об'єктів; наявність патріотичної тематики. Сумарна кількість зібраних для аналізу матеріалів – 20, серед них переважають саме мурали, оскільки інші об'єкти, такі як меморіали чи пам'ятники не є таким поширеними сьогодні, або ж не є легкодоступними у вигляді візуальних оцифрованих матеріалів у публічному доступі. Ймовірно, їх буде більше з плином часу та після закінчення війни. Точної кількості зареєстрованих на цей момент муралів у Києві немає, зі статті Масенко В. можна побачити, що їхня приблизна кількість була 233, станом на 2023 рік (Масенко, В., 2023). Можна припустити, що з початку повномасштабної війни було створено близько 30-40 нових муралів, кількість інших патріотичних об'єктів (скульптур, інсталяцій) є ще меншою. Таким чином,

кількість аналізованих в цій роботі об'єктів є достатньою для отримання вагомих результатів. Зібрані візуальні приклади охоплюють різні райони Києва, демонструють варіативність мотивів, художніх стилів і контекстів.

На основі теоретичних концепцій та ознайомлення з візуальними матеріалами було розроблено систему категорій для ідентифікації повторюваних символів та тем у візуальних матеріалах:

Таблиця 2.1

Категорії аналізу мистецьких об'єктів та їх характеристика

Категорія	Характеристика	Підкатегорії
Назва	Назва мистецького об'єкту (за наявності)	
Тип об'єкту	Форма мистецького об'єкту	Мурал
		Інсталяція
		Графіті
		Скульптура
Тематика	Основний зміст та ідея візуального повідомлення	Військова
		Національно-культурна
		Єдність/солідарність
		Опір/протистояння
		Меморіальна/вшанування пам'яті
Символи	Наявність конкретних символічних елементів	Державна символіка
		Військова атрибутика
		Традиційні українські символи
		Нові символи
Колористика	Основні кольори, що переважають на	Національні кольори (блакитно-жовті)
		Червоно-чорні

	досліджуваному елементі	Інші кольори (яскраві/монохромні)
Текстові елементи	Наявність текстових елементів в композиції	Гасла/слогани
		Імена
		Дати
		Вірші/цитати
Емоційне забарвлення	Емоційний відгук, який викликає зображення	Героїчне
		Трагічне
		Обнадійливе
		Гордість
Патріотичний наратив	Ключове послання, яке передає мистецький об'єкт	Героїзація захисників
		Вшанування пам'яті
		Певний заклик
		Віра в перемогу
Постать	Зображення конкретних людей або узагальнених образів	Військовий
		Історична особа
		Колективний образ
		Символічний образ
		Образ ворога
Подія	Зображена певна (історична) подія, з минулого чи сьогодення	Війна
		Конкретний епізод війни
		Історична подія

Серед обмежень обраного методу є суб'єктивність інтерпретації символів і наративів, як, наприклад, при аналізі емоційного забарвлення. Кожен візуальний об'єкт кодувався відповідно до встановлених тематичних і змістових ознак, що дозволило виокремити типові мотиви, повторювані символи та композиційні елементи.

Також варто зазначити, що як і будь-яке дослідження, що проводиться в рамках інтерпретативної парадигми, ця робота не є репрезентативною. Натомість її основна увага зосереджується на якісному аналізі змістовних аспектів різноманітних візуальних матеріалів, який дозволяє виявити повторювані смислові структури, символічні елементи та наративи, що формують патріотичний образ міста в умовах війни.

2.2 Результати контент-аналізу візуальних даних репрезентації візуальних патріотичних образів міст України

Для систематизації результатів контент-аналізу візуальних мистецьких об'єктів міського простору Києва було складено узагальнену таблицю (Таблиця 2.2) за визначеними категоріями, яка охоплює основні змістові компоненти візуальних об'єктів. Представлені у таблиці дані дозволяють простежити повторювані мотиви, наративи, візуальні рішення та символіку, характерну для об'єктів, створених у публічному просторі з початку повномасштабної війни.

Таблиця 2.2. Результати контент-аналізу візуальних даних

№	Назва	Тип об'єкту	Тематика	Символи	Колористика	Текстові елементи	Емоційне забарвлення	Патріотичний наратив	Постать	Подія
1	"Заради свободи"	Мурал	Військова тематика, захист країни	Український прапор на рукаві, військова екіпіровка	Блакитно-жовті кольори	Вірш, напис «Заради свободи»	Героїзм, рішучість	Герой-захисник	Український воїн	Російсько-українська війна
2	Мурал на підтримку захисників "Азовсталі"	Мурал	Героїчна оборона, меморіальна	Зжаті кулаки, колочий дріт, замок, символи супротиву, емблема бригади "Азов"	Червоно-чорні кольори	Напис "Fight for them as they were fighting for us", емблема бригади "Азов"	Героїзм, трагічність	Трагізм, нагадування про полонених оборонців «Азовсталі»	Символічний образ полонених в "Азовсталі"	Оборона "Азовсталі"
3	"Клич роду"	Мурал	Національно-культурна, прагнення до миру, свободи	Птахи/білі журавлі, традиційні українські символи	Червоно-біло-чорні кольори	Відсутні	Скорбота, трагічність	Любов до рідної землі, обнадійливість	Відсутня	Відсутня
4	«Привид Києва»	Мурал	Меморіальна, захист країни, оборона	Пілот-винищувач, державна символіка	Блакитно-жовті кольори	Відсутні	Героїзм, легендарність	Ушлявлення легендарного захисника українського неба, пошана	Колективний образ тактичної авіації	Оборона повітряного простору країни під час війни
5	Відсутня	Графіті	Героїзація рятувальників	Військова атрибутика, вогонь, емблема ДСНС	Блакитно-жовті, помаранчевий кольори	Емблема ДСНС	Героїзм, шана	Вшанування героїзму українських рятувальників	Пожежники/рятувальники	Робота рятувальників під час війни
6	Мурал з Тарасом Шевченком	Мурал	Національно-культурна, культурна спадщина	Тарас Шевченко, панорама Києва, елементи козацького вбрання, державна символіка	Блакитно-жовті кольори	Відсутні	Гордість, шана, поетичність	Т. Шевченко як духовний хранитель міста Києва і України загалом	Історична постать, Тарас Шевченко	Відсутня
7	Відсутня	Графіті	Відновлення, єдність	Державна символіка, руки військового	Блакитно-жовті кольори	Відсутні	Обнадійливість	Відновлення цілісності України після руйнувань, обнадійливість	Український воїн	Відновлення країни під час війни

Продовження табл. 2.2

8	Відсутня	Мурал	Військова тематика, оборона країни	Військова атрибутика	Сирій, зелений, кольори військової форми	Відсутні	Героїзм, рішучість	Оборона країни	Український воїн	Війна
9	Мурал присвячений Герою України "Запорізькому меснику"	Мурал	Військова тематика	Військовий, пшеничне поле, дрони, український прапор, державна символіка	Блакитно-жовті, зелений кольори	Відсутні	Героїзм, трагічність	Вшанування пам'яті, героїзм	Український воїн	Війна
10	"Наша земля"	Мурал	Військова, меморіальна	Військові, пшеничне поле, державна символіка	Блакитно-жовті кольори	Відсутні	Героїзм, драматичність, трагічність, боротьба	Трагізм, героїзм	Військові	Війна
11	Мурал Олександр Хмілью	Мурал	Вшанування пам'яті захисників України, увічнення пам'яті конкретного воїна	Військовий, державний прапор на фоні	Блакитно-жовті, червоний кольори	Ім'я захисника, гасло «Лише сильним дано право на безсмертя»	Повага, шана, скорбота, трагічність	Героїзація захисників України, вшанування пам'яті полеглих воїнів	Конкретний полеглий військовослужбовець – Олександр Хміль	Війна
12	Пам'яті бійців "Азову"	Графіті	Меморіальна, вшанування пам'яті бійців полку "Азов", підтримка військових	Кольори державного прапора, державна символіка	Блакитно-жовті кольори, чорний, коричневий	Гасло та імена /лозівні бійців	Надія, трагічність	Трагізм, вшанування захисників Маріуполя та Азовсталі, підтримка українських військових у полоні	Колективний образ бійців полку "Азов"	Оборона "Азовсталі"
13	«Що крутіше, ніж сім'я у 44 млн?»	Мурал	Національна єдність українців, Україна як велика родина	Кольори державного прапора	Блакитно-жовті кольори	Надпис «Що крутіше, ніж сім'я у 44 млн?» та ім'я художниці	Єдність, спільність, родинність	Представлення всіх українців як єдиної великої родини, гордість	Відсутня	Відсутня
14	«Перемога» (серія робіт "Час змін")	Мурал	Опір, боротьба України з російською агресією, перемога над ворогом	Український козак/воїн у військовій формі, молот як зброя, традиційний український хутір/пейзаж, український рушник	Різнокольорові	Слова з вірша Тараса Шевченка	Сила, рішучість, перемога	Символічне зображення перемоги України над російською агресією, обнадійливість	Символічний образ українського воїна/козака	Російсько-українська війна, представлена в алегоричній формі
15	Відсутня	Мурал	Вшанування собаки-сапера пса Патрона, як символу загону піротехніків	Пес Патрон (як новий символ російсько-української війни), геометричний фон у кольорах українського прапора	Блакитно-жовті кольори	Відсутні	Гордість, вдячність	Вшанування роботи саперів та службових собак, які рятують життя	Пес Патрон –службовий пес-сапер ДСНС України, який став медійним символом	Відсутня
16	«Український військовий і російський корабель»	Інсталяція	Опір, протистояння російській агресії	Державний прапор, український військовий, державна символіка	Блакитно-жовті кольори	Відсутні	Героїзм, гордість	Героїзм перед обличчям ворога, опір загарбникам	Військовий у формі	Протистояння на острові Зміїний (початок повномасштабного вторгнення)
17	«Привид Києва»	Інсталяція	Вшанування легендарного українського пілота "Привида Києва" як символу опору та захисту	Державний прапор, військова атрибутика	Блакитно-жовті кольори	Надпис «Привид Києва»	Гордість, героїзм	Героїзація захисників повітряного простору України	"Привид Києва" - легендарний/символічний український пілот-винищувач, колективний образ	Війна
18	«Герої»	Скульптура	Військова, вшанування українських захисників	Прапор України, воїн, традиційні українські символи	Блакитно-жовті кольори	Відсутні	Героїзм, скорбота, повага	Жертовність та честь, відданість воїнів України	Символічний образ українського військового	Відображення російсько-української війни
19	"Дитина і тризуб"	Скульптура	Національно-культурна, ствердження державності	Тризуб, державна символіка	Червоний	Відсутні	Рішучість, гордість	Затвердження української державності через офіційний символ, гордість	Дитина, що виходить зі стіни будівлі і має український тризуб	Відсутня
20	«Be Brave»	Скульптура	Образ жінки-богині як символ захисту та оберугу нації	Богиня, що символізує перемогу, силу, свободу	Відсутні	Відсутні	Рішучість, протистояння, незламність	Нескореність народу та прагнення до свободи	Дівчина в образі давньогрецької богині перемоги Нікі	Відсутня

Результати дозволяють простежити, які елементи є найпоширенішими. Кожна категорія розглядалася окремо, наприклад, щодо *типу об'єкту*, можна побачити, що саме мурали стали домінуючою формою у візуальному патріотичному мистецтві Києва. Це можна пояснити низкою факторів: мурали більш помітні в міському ландшафті завдяки своїм масштабам, є більш довговічнішими порівняно з тимчасовими інсталяціями, а також потребують менше ресурсів, ніж, наприклад, створення скульптур. Мурали займають значні площі міських стін, перетворюючи звичайні будівлі на потужні візуальні послання, які неможливо не помітити навіть у хаотичному повсякденному житті міста. У приклад можна навести мурал «Заради свободи» (Додаток А, Рис. Д.2.1), що займає всю стіну багатоповерхового будинку та зображує українського воїна на тлі блакитно-жовтих кольорів. Такий візуальний об'єкт не лише трансформує міський простір, але й створює потужний емоційний вплив на глядача. Скульптури та інсталяції, хоч і представлені значно менше, також відіграють особливу роль у формуванні патріотичного образу міста через свою тривимірність та фізичну присутність у просторі. Один із прикладів скульптури – «Герої» (Додаток А, Рис. Д. 2.18), тематика якої пов'язана зі вшануванням пам'яті українських захисників.

Аналіз *тематичного наповнення* візуальних патріотичних об'єктів виявив значне домінування військової тематики, що є реакцією на актуальні події в країні, а саме – повномасштабну війну. Можна виділити кілька основних тематичних напрямків. Перш за все, поширеними є зображення представників Збройних Сил України, як конкретних воїнів, зі згаданим ім'ям чи позивним, як наприклад, мурал на честь Олександра Хміля (Додаток А, Рис. Д. 2.11), так і узагальнених образів українських захисників, як, наприклад, мурал «Заради свободи» чи скульптура воїна, який схиляється перед прапором (Додаток А, Рис. Д. 2.1 та Рис. Д. 2.18). Такі об'єкти не лише вшановують захисників, а й показують суспільству нових героїв, які стають частиною сучасної національної пам'яті.

Ще одним напрямком є відображення конкретних подій і епізодів війни, які набули символічного значення. Серед них – оборона «Азовсталі» (мурал на підтримку захисників «Азовсталі», Додаток А, Рис. Д. 2.12), бій за острів Зміїний (інсталяція з поштовою маркою про російський військовий корабель, Додаток А, Рис. Д. 2.16), існування легендарного «Привида Києва» (Додаток А, Рис. Д. 2.17). Такі об'єкти перетворюють окремі події на символічні маркери національного опору.

Також присутня тема протистояння агресору, зокрема представлена в алегоричній формі, як на муралі «Перемога» (Додаток А, Рис. Д. 2.14), де український воїн перемагає символічного ворога – ведмедя в червоних штанах, що уособлює Росію. Такі алегоричні зображення одночасно позначають протистояння і впевненість у неминучій перемозі.

Військова тематика охоплює не лише безпосередньо бойові дії, але й інші аспекти оборони країни, зокрема зображення рятувальників, діяльність ДСНС (графіті, присвячене рятувальникам/пожежникам, Додаток А, Рис. Д. 2.5), що може свідчити про розуміння складного характеру національної оборони, яка включає не лише фронтове протистояння, але й важливу роботу тилу. Візуалізація різних аспектів війни демонструє усвідомлення суспільством важливості всіх ланок у системі захисту країни, де кожна спеціалізація і служба робить свій внесок у спільну справу, які часто ризикують життям, рятуючи людей у надзвичайних ситуаціях та ліквідуючи наслідки обстрілів і руйнувань, тим самим демонструють героїзм та самовідданість. Варто відзначити, що військова тематика часто поєднується з елементами національної символіки та елементами культурної спадщини, у результаті чого створюються багатозначні повідомлення, що пов'язують сучасний опір із історичною традицією боротьби за незалежність.

Поряд із військовою тематикою значне місце у візуальних патріотичних образах посідає тема національної єдності та згуртованості суспільства. В умовах війни та значних психологічних потрясінь, ідея спільності та солідарності стає особливо важливою для колективної свідомості. Найбільш прямим вираженням

цієї ідеї є мурал «Що крутіше, ніж сім'я у 44 млн?» (Додаток А, Рис. Д. 2.13), який через метафору великої родини пропонує розуміння нації як згуртованої спільноти. Цей мурал свідчить про перехід від сприйняття нації як абстрактного поняття до її розуміння як емоційно близької, родинної спільноти, об'єднаної спільними цінностями та випробуваннями.

Аналіз *символічного наповнення* візуальних патріотичних об'єктів показав цікаве поєднання традиційних українських символів із новими, що з'явилися в контексті сучасної війни. Це свідчить про активний процес формування нової патріотичної символіки, яка відповідає актуальним викликам та періоду в країні. Серед традиційних символів на зображеннях переважає український прапор, він присутній у більшості досліджуваних об'єктів – від скульптури українського воїна з прапором до інтеграції блакитно-жовтих кольорів у загальну колористику муралів. Тризуб як державний герб зустрічається рідше, але також є елементом патріотичної символіки, особливо в контексті утвердження державності.

Традиційні символи України, такі як пшеничні поля, блакитне небо, органічно інтегруються в патріотичні композиції, як, наприклад, у муралі «Наша земля» (Додаток А, Рис. Д. 2.10), чи у квітковій інсталяції з "Привидом Києва" (Додаток А, Рис. Д. 2.17). Такі символи можуть викликати у глядача емоційний зв'язок з рідною землею та підсилювати патріотичні почуття. Таке поєднання традиційних символів із сучасними подіями показує, що культурна спадщина завжди залишатиметься важливою частиною творення образу міста, зокрема його патріотичного аспекту.

Що стосується нових символів та символічних образів, породжених сучасним контекстом, прикладами такого є образ «Привида Києва», який зустрічається кілька разів в аналізованих об'єктах, що є легендою та збірним образом українських пілотів, що боронять небо під час війни. Він став символом повітряного опору в перші дні повномасштабного вторгнення, і пам'ять про нього зберігається вже протягом декількох років. Цей образ представлений як у квітковій інсталяції, так і в мурал-композиції (Додаток А, Рис. Д. 2.4 та 2.17), що

показує, як швидко він став важливим та впізнаваним патріотичним символом для багатьох українців. Іншим таким прикладом новоутворених символів є пес Патрон (Додаток А, Рис. Д. 2.15) - реальний собака-сапер, який допомагає шукати вибухові пристрої, і який став талісманом ДСНС України. Мурал із зображенням Патрона у камуфляжній жилетці демонструє, як новий символ успішно вписується в візуальний образ міста.

Колористичний аналіз патріотичних об'єктів виявив значне домінування блакитно-жовтої кольорової гами, яка присутня майже в усіх досліджуваних об'єктах. Ці кольори використовуються в різних формах – від прямого зображення прапора до символічного використання в елементах композиції, як-от синє небо і жовте поле. При цьому, у деяких об'єктах присутні і червоно-чорні кольори, традиційно пов'язані з символікою українського визвольного руху.

Також помітне використання кольорів військової форми – зелених, коричневих, хакі відтінків, що викликає миттєву асоціацію із військовими та захисниками України. Військова колористика стала новою тенденцією в патріотичному мистецтві, що показує, як суспільство адаптувалося до умов війни і визнало важливість оборони як першочергової національної цінності.

Щодо *текстових елементів*, контент-аналіз показав, що значна частина досліджуваних об'єктів не містить текстового супроводу, що свідчить про самодостатність візуальних елементів, символів, постатей тощо у передачі патріотичного наративу. Проте там, де текст присутній, він виконує важливі функції конкретизації та посилення меседжу. Зустрічаються короткі гасла та назви, як «Заради свободи» (Додаток А, Рис. Д. 2.1), «Що крутіше, ніж сім'я у 44 млн?» (Додаток А, Рис. Д. 2.13). Ці лаконічні фрази концентрують основне послання візуального об'єкта, роблячи його більш спрямованим. Також значущими є імена та позивні загиблих захисників, які персоналізують колективний досвід втрати та вшановують конкретних осіб.

Аналіз *постатей*, зображених у візуальних патріотичних об'єктах, демонструє тенденцію до переважання сучасних військових образів над історичними діячами, постатями тощо. Так, серед досліджуваних об'єктів лише один містить зображення Тараса Шевченка, тоді як більшість сфокусовані на сучасних героях та подіях. Така трансформація вказує на формування нових героїчних взірців, які відповідають сучасним викликам та резонують із безпосереднім досвідом суспільства. Серед проаналізованих візуальних об'єктів, значна більшість присвячена сучасним військовим, рятувальникам – людям, які з боронять Україну на різних фронтах. Така тенденція свідчить про кардинальну зміну фокусу в патріотичному мистецтві сучасної України, її переорієнтацію на актуальні події та персонажів, а не на історичні постаті.

Варто відзначити, що навіть там, де присутня певна історична постать, як-от Тарас Шевченко (Додаток А, Рис. Д. 2.6), орієнтація такого об'єкту все ще направлена на сучасні реалії, а не просто як згадка про історичне минуле. Так, мурал з Тарасом Шевченком на тлі панорами Києва актуалізує образ поета як символічного захисника не тільки культурної, але й територіальної цілісності України.

Таким чином, важливим аспектом сучасної візуальної патріотичної репрезентації є її переважна орієнтація на теперішнє і майбутнє, а не на минуле. На відміну від традиційного патріотичного мистецтва, яке могло часто звертатися до історичних подій та постатей, сучасні об'єкти в більшості фокусуються на актуальних героях та подіях. Це вказує на зміну характеру творення патріотизму через візуальні об'єкти в містах – спрямованого на творення нової реальності та нового майбутнього. Такий патріотизм більш динамічний, актуальний і безпосередньо пов'язаний із поточними викликами населення.

Емоційне забарвлення досліджуваних об'єктів характеризується складною та різнобарвною палітрою. Героїзм і гордість поєднуються зі скорботою та трагічністю, рішучість і впевненість – з тривогою та надією. Така емоційна

комплексність відображає реальний стан суспільства в умовах війни, яке одночасно переживає втрати і демонструє стійкість.

Також, що стосується *подій*, зображених на мистецьких об'єктах, серед них переважають ті, що пов'язані саме з поточною війною, зокрема як абстрактні події, так і досить конкретні, як наприклад оборона «Азовсталі» (Додаток А, Рис. Д. 2.2 та 2.12), протистояння на острові Зміїний (Додаток А, Рис. Д. 2.16). Ці події отримують візуальне втілення ще до завершення війни, що свідчить про їх особливе символічне значення для колективної свідомості.

Мистецькі ініціативи в міському просторі Києва є не просто декоративними елементами, а своєрідними маркерами глибоких трансформаційних процесів, що відбуваються в українському суспільстві під впливом сучасних реалій, а саме – війни. Зокрема, можна спостерігати такі особливості у способах вираження національної ідентичності – акцент на спільний досвід опору, боротьби за свободу тощо. Візуальні об'єкти також фіксують процес об'єднання суспільства. Відображається ставлення до символів держави – прапор, тризуб, офіційні кольори, що перестають бути просто формальними атрибутами і наповнюються глибоким емоційним змістом, перетворюючись на справжні символи спільної боротьби. Особливо помітним є зростання ролі військових як нових моральних авторитетів суспільства, так і зростання поваги до представників інших професій, пов'язаних із захистом та безпекою. Це відображено в мистецьких об'єктах, де саме військові та інші представники критично важливих професій представлені у героїчному контексті.

Варто зазначити про процес переосмислення взаємин із публічним простором. На основі аналізованих об'єктів, можна побачити, що наразі міський простір не стільки сприймається як нейтральна територія або як місце для комерційної діяльності, натомість відбувається його перетворення на місце вираження колективних цінностей та ідентичностей. Місто стає не просто місцем проживання, а спільним простором, що має важливе символічне значення. Це виражається у виникненні великої кількості патріотичних візуальних об'єктів у

місцях, котрі не несли б у собі ніякого символічного змісту, при відсутності на них певного зображення, у цьому випадку з патріотичним контекстом.

Таким чином, досліджувані візуальні патріотичні об'єкти є не просто естетичними формами, а важливими соціальними пам'ятками, які фіксують і відображають важливі трансформаційні процеси в українському суспільстві. Вони демонструють, як колективні травми, героїзм та прагнення до єдності матеріалізуються у візуальній формі, змінюючи обличчя міста та формуючи новий символічний ландшафт, який відповідає актуальним викликам сьогодення.

2.3 Тематичні мотиви та змістові особливості формування патріотичного образу міста через мистецькі ініціативи

Аналіз візуальних патріотичних об'єктів у міському просторі дозволяє виявити не лише окремі їх характеристики, але й тематичні мотиви та змістові закономірності, систематизація яких дає можливість зрозуміти, як функціонує візуальний патріотичний дискурс у міському просторі та яким чином окремі об'єкти формують цілісний патріотичний образ міста. Вони функціонують як єдина знакова система, що впливає на сприйняття міського простору міста.

Важливо зазначити про ряд тематичних мотивів, які регулярно повторюються в різних типах мистецьких ініціатив, незалежно від їх форми (мурали, скульптури, інсталяції, графіті) та конкретного змісту. Ці мотиви можна розглядати як базові змістові елементи, з яких конструюється патріотичний образ міста, у цьому випадку на основі мистецьких об'єктів.

Мотив **захисту і оборони** є одним із найбільш поширених у досліджуваних об'єктах. Він реалізується через різноманітні візуальні засоби: зображення військових у захисній позиції, оборонних споруд, символічних жестів захисту. Скульптура українського воїна, що схиляється перед державним прапором (Додаток А, Рис. Д. 2.18), є прикладом прямої репрезентації цього мотиву через постать захисника. Водночас у скульптурі «Be brave» (Додаток А, Рис. Д. 2.20)

цей мотив представлений у більш символічній, фемінінній формі – через образ жінки-захисниці. Мотив захисту і оборони апелює до потреби збереження і захисту своєї землі, цінностей, ідентичності.

Наступним центральним посланням є ідея **незламності та стійкості** українського народу перед обличчям агресора. Це послання присутнє у більшості досліджуваних об'єктів і виражається через зображення стійких, рішучих постатей, сцен успішного опору, символів сили та витривалості. Так, наприклад, мурал на підтримку захисників «Азовсталі» (Додаток А, Рис. Д. 2.2) з елементами колючого дроту, замків та зжатих кулаків є особливо потужним візуальним втіленням ідеї незламності в умовах облоги.

Інше ключове послання – **віра в неминучість перемоги** як результату боротьби. Мурал «Перемога» (Додаток А, Рис. Д. 2.14) особливо яскраво візуалізує це послання через зображення українського воїна в момент тріумфу над символічним ворогом.

Послання про **єдність і солідарність** українців як ключовий фактор успіху транслюється через візуальні метафори родини, символічні репрезентації нації як єдиного цілого. Мурал «Що крутіше, ніж сім'я у 44 млн?» (Додаток А, Рис. Д. 2.13) є найбільш прямим вираженням цього мотиву, використовуючи метафору родини для позначення національної спільноти. Мурал із зображенням людей на «Азовсталі» (Див. Рис. Д. 2.12) також втілює цей мотив через зображення великої групи людей, об'єднаних спільною метою і символікою.

Можна виокремити і таке послання як ідея **жертвності та самовідданості захисників**. Меморіальні мурали, як наприклад, мурал присвячений О. Хмілю (Додаток А, Рис. Д. 2.11), присвячені загиблим воїнам, виражають це послання через поєднання скорботи з героїзацією. У цьому випадку вираз на муралі («Лише сильним дано право на безсмертя») показує цю ідею, представляючи жертвність як шлях до символічного безсмертя.

Ще один мотив – **зв'язок з рідною землею**, що проявляється через зображення українських ландшафтів, традиційних природних символів – пшеничних полів, блакитного неба. Мурал «Наша земля» (Додаток А, Рис. Д. 2.10) та квіткова інсталяція з «Привидом Києва» (Додаток А, Рис. Д. 2.17) ілюструють цей мотив, підкреслюючи нерозривний зв'язок народу з рідною землею. Цей мотив може апелювати до глибоких емоційних зв'язків людини з місцем народження чи проживання, надаючи абстрактному поняттю патріотизму конкретного чуттєвого виміру.

Розглянуті тематичні мотиви не існують ізольовано, а взаємодіють між собою, формуючи цілісний патріотичний образ міста. Ця взаємодія відбувається як на рівні окремих об'єктів, так і на рівні сприйняття міського простору в цілому. Таким чином, міський простір перетворюється на своєрідний "текст", який розповідає історію національної боротьби, травми, стійкості та надії. Прогулюючись містом, людина послідовно "читає" цей текст, взаємодіє з різними візуальними патріотичними об'єктами, які разом формують цілісне розуміння патріотизму в умовах війни.

У результаті аналізу мистецьких об'єктів патріотичного характеру в Києві, було виявлено кілька головних змістових особливостей. Перш за все – це **відхід від етнічних мотивів**. Нові патріотичні об'єкти, що з'являються у просторі міста не так часто спираються на етнічні мотиви, традиційні орнаменти та історичні постаті, як на більш актуальні елементи, події та постаті, як узагальнені образи, так і конкретних осіб.

Наступною особливістю є **військова спрямованість** патріотичних образів. Через війну патріотичні теми в міському мистецтві набули військового характеру, де центральними фігурами стали військові, захисники. Це видно у таких муралах як «Заради свободи» (Додаток А, Рис. Д. 2.1), де зображений український воїн, або у муралі, присвяченому Герою України (Додаток А, Рис. Д. 2.9). Ця мілітаризація елементів міського простору відображає реалії воєнного часу.

Варто відзначити і наголос на **героїзмі** як патріотичній цінності. Мистецькі об'єкти часто відображають ідею, що патріотизм проявляється у здатності витримувати складні випробування, такий наратив демонструє спротив українців зовнішній агресії і незламність духу народу. Він відображається через зображення воїнів у момент протистояння ворогу, при цьому може включати в себе елементи алегорії. Наприклад, боротьба України проти російської агресії може зображуватись як поєдинок між двома символічними фігурами, що дозволяє передати суть конфлікту зрозумілою візуальною мовою. (Додаток А, Рис. Д. 2.14)

Ще однією особливістю є **поєднання трагічного і героїчного**. В одних і тих самих мистецьких об'єктах часто присутні як елементи скорботи за загиблими, так і гордості за їхню мужність. Таким чином, на відміну від традиційних меморіальних елементів, він не обмежується лише увічненням пам'яті, а пропонує певне осмислення жертв через призму героїзму та патріотизму. Ця особливість слугує для осмислення трагічного досвіду війни, переживанні колективної травми через призму героїзму та відданості Батьківщині.

Ці змістові домінанти разом формують сучасне розуміння патріотизму, яке відображається у міському просторі Києва. Патріотизм постає не як абстрактне почуття, а як візуально втілена система символів, образів та наративів. Такий патріотизм тісно пов'язаний з реаліями сьогодення, але водночас зберігає зв'язок з історичними традиціями та культурними символами України.

На основі результатів дослідження, можна виокремити типову структуру патріотичного візуального образу міста, що формується через згадані патріотичні об'єкти. Незважаючи на різноманіття мистецьких ініціатив, у них простежуються спільні структурні елементи, які в сукупності формують впізнаваний патріотичний образ. Центральним символічним елементом у більшості досліджуваних об'єктів виступає певна постать, частіше за все захисника України (як у муралах «Заради свободи» чи «Перемога»), символічна фігура (берегиня,

«Привид Києва»), чи історична постать (Тарас Шевченко). У деяких випадках ним виступає державний символ (прапор, тризуб тощо). Цей елемент слугує смисловим фокусом, навколо якого будується вся композиція. Контекстуальне тло, в яке вписано центральний елемент, може містити природні елементи (пшеничне поле, блакитне небо), міський пейзаж, символічним (абстрактні патерни, кольорові плями, візерунки), або з мілітарними символами, що створює відповідний емоційний та смисловий контекст. Колористичне рішення патріотичних об'єктів характеризується домінуванням блакитно-жовтої гами, або, як у деяких випадках, червоно-чорної, як базового візуального коду, який доповнюється додатковими кольорами, що підсилюють емоційне сприйняття (кольори військової форми, камуфляж тощо). На основі деяких досліджуваних об'єктів, що містять текстові компоненти – назви чи гасла («Заради свободи», «Воротись живим»), імена, позивні, дати (у меморіальних муралах) або цитати («Лише сильним дано право на безсмертя»), можна також зробити висновок про важливість текстового супроводу у посиленні емоційного впливу мистецьких об'єктів, кращому розумінню контексту зображення, та загальному формуванню патріотичного наративу. Додаткові символічні елементи, які доповнюють основний меседж, включають зображення зброї та військового спорядження як символи збройної боротьби, українські пейзажі, технологічні елементи (дрони, військове обладнання) як нагадування про тривалість війни, а також архаїчні символи (козацькі атрибути, народні орнаменти) як маркери історичної тяглості.

Таким чином, базову структуру складають центральний символічний елемент, контекстуальне тло, колористичне рішення, текстові компоненти (за наявності) та додаткові символічні елементи, які разом створюють цілісне візуальне повідомлення патріотичного змісту. Така структурна модель демонструє, як різноманітні патріотичні візуальні об'єкти складаються в цілісну композицію та містять впізнавані елементи, що забезпечують єдність патріотичного візуального образу міста.

ВИСНОВКИ

Дослідження репрезентації візуальних патріотичних образів у міському просторі Києва дозволило виявити, як за допомогою мистецьких ініціатив формується візуальна ідентичність міста у сучасних умовах, у цьому випадку на прикладі Києва в умовах повномасштабної війни в країні. Роль візуального мистецтва у сучасному урбаністичному просторі України не зводиться лише до естетичного оформлення, воно виступає засобом комунікації національних цінностей, проявів колективної пам'яті та візуалізації патріотичних наративів, які формують суспільне уявлення як про конкретне місто, так і країну загалом.

У теоретичній частині роботи було виявлено урбаністичні концепції, що розглядають місто як сконструйовану соціальну реальність, акцентують увагу на його символічному вимірі. У цьому контексті місто постає не лише як фізичне середовище, а як система знаків, значень та візуальних репрезентацій, які активно впливають на формування соціокультурної ідентичності.

Також було з'ясовано як пов'язані патріотизм і візуальне мистецтво, опираючись на аналіз наукової літератури – встановлено, що мистецькі ініціативи в публічному просторі стають засобом візуального впровадження патріотичних ідей. У візуальному мистецтві про наявність патріотичних наративів свідчать наступні індикатори: наявність національної символіки; зображення національних героїв та історичних постатей; репрезентація важливих історичних подій; вираження патріотичних цінностей; створення позитивного образу країни. Визначено, що роль мистецьких ініціатив полягає у вираженні національної ідентичності, опору агресії, зміцненні почуття спільності.

У межах роботи було узагальнено історичні передумови формування візуальних патріотичних образів в Україні після здобуття незалежності. Дослідження показало, що зміна політичної ситуації призвела до появи в художній творчості звернень до глибоких символічних образів, історичних легенд та культурних традицій українського народу. Вітчизняні художники

почали широко використовувати символи, що мають глибоке коріння в народних віруваннях та духовній спадщині. Паралельно з цим традиційні символічні образи отримали нове втілення у сучасних художніх практиках – від інсталяцій та цифрового мистецтва до вуличного арту. Таким чином, мистецькі об'єкти з патріотичним змістом стали важливим засобом формування почуття спільної ідентичності, передачі національних ідей та збереження історичної пам'яті суспільства.

Що стосується емпіричної частини роботи, було здійснено систематизацію результатів контент-аналізу візуальних даних, що охоплювали 20 мистецьких об'єктів у публічному просторі Києва (мурали, інсталяції, графіті, меморіали). Аналіз цих об'єктів продемонстрував наступні тенденції: домінування муралів як основної форми патріотичних мистецьких об'єктів; переважання військової тематики, що відображає реалії воєнного часу; широке використання державної символіки та військової атрибутики; домінування блакитно-жовтої кольорової гами; превалювання героїчного та рішучого емоційного забарвлення.

До того ж, було визначено, що основними тематичними мотивами патріотичного образу є: захист і оборона; незламність та стійкість українського народу перед обличчям агресора; віра в неминучість перемоги; єдність і солідарність українців; жертовність та самовідданість захисників; зв'язок з рідною землею. Змістові домінанти включають відхід від етнічних мотивів, військову спрямованість патріотичних об'єктів, трансляцію героїзму захисників України, поєднання трагічного і героїчного. Типова композиція таких об'єктів містить: центральну постать або символічну фігуру; контекстуальне тло; колористичне рішення, переважно у блакитно-жовтих кольорах: текстові компоненти (назви чи гасла); додаткові символічні елементи. Усе це дозволяє говорити про появу цілісного патріотичного візуального коду, що функціонує у міському просторі Києва як інструмент пам'яті, мобілізації та самоідентифікації суспільства.

Зібрані результати можуть слугувати основою для подальших напрямків репрезентативних досліджень, зокрема порівняльних аналізів репрезентацій патріотичних образів різних міст України, дослідження динаміки трансформації патріотичних наративів у часі, а також вивчення сприйняття патріотичних мистецьких об'єктів різними категоріями населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бондар, В., & Одинак, М. (2011). Візуальна соціологія: розширення епістемологічних меж соціологічної науки.

Валєєва, А. Е. (2021). Символічні тенденції у візуальному мистецтві сучасної України. Сучасне українське мистецтво: концепти, стратегії, візуальні практики. Збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (11-12 листопада 2021 року), 10.

Довбня, Б., & Білик, М. (2024). Уособлення теми війни в українському мистецтві. Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» (November 15, 2024; Bologna, Italy), 381-384.

Костенко, Н., & Іванов, В. (2003). Досвід контент-аналізу. Моделі та практики/Наталія Костенко, Валерій Іванов—К.: Центр вільної преси.

Куратова, М., & Янковська, Л. В. (2024, Жовтень). Історія плаката: Вплив соціальних і культурних змін на розвиток жанру. The 9th International scientific and practical conference “Formation of the personality of a specialist as a subject of self-creation” (October 29–November 01, 2024) Ostrava, Czech Republic, 297 (p. 49).

Масенко В. (2023, 20 жовтня) "Скільки муралів зареєстровано в Києві? І в якому районі їх найбільше? Зібрали детальну статистику" <https://www.village.com.ua/village/city/murals/344515-skilki-muraliv-zareestrovano-v-kievi-i-v-yakomu-rayoni-yih-naybilshe-zibrali-detatnu-statistiku>

Міхно, Н. К. (2020). Місто як культурний текст: особливості семантики та синтагматики міського простору. <http://dissertations.karazin.ua/sociology/resources/b6cc68f81bc639397af72fc77462b0e7.pdf>

Павельчук, Ю., & Чубатюк, Н. (2023). Фактори формування патріотизму української молоді. Інновації в сучасній освіті: методологія, технологія, дидактичні та виховні аспекти. Монографія, 235-242.

Павліченко, Є. (2023). Сучасна візуальна культура як засіб репрезентації національної ідентичності. Питання культурології, 42, 57–65. <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293704>

Павліченко, Є. (2023). Національно-культурний зміст в об'єктах візуальної культури: символіка кольору сучасних патріотичних муралів. Культура і сучасність: альманах, 2, 33–38.

Сидорук, О. В. (2022, Червень). Роль мистецтва під час війни: актуальний досвід України. The 13th International scientific and practical conference “Modern directions of scientific research development” (June 15-17, 2022). BoScience Publisher, Chicago, USA, 656-659.

Сліпич, А. Л. (2024). Дизайнерсько-художні засоби формування візуального контексту в сучасному антропогенному середовищі. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал, 3, 118–125.

Anderson, B. (2006). Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism. London: Verso Books.

Calhoun, C. (2016). The importance of imagined communities—and Benedict Anderson. Debats: Revista de cultura, poder i societat, (1), 11-16. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/7430978.pdf>

Eco, U. (1986). Function and sign: semiotics of architecture. In The city and the sign: An introduction to urban semiotics (pp. 55-86). Columbia University Press.

Lynch, K. (1964). The image of the city. MIT Press. https://www.miguelangelmartinez.net/IMG/pdf/1960_Kevin_Lynch_The_Image_of_The_City_book.pdf

Marinthe, G., Testé, B., & Kamiejski, R. (2023). Don't burn our flag: Patriotism, perceived threat, and the impact of desecrating a national symbol on intergroup attitudes. *Current Psychology*, 42(5), 3780-3793. <https://hal.science/hal-03775936/document>

Nas, P. J. (2011). *Cities full of symbols: A theory of urban space and culture* Leiden University Press. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/32745>

Simmel, G. (1950). The Metropolis and Mental Life. In K. H. Wolff (Ed.), *The Sociology of Georg Simmel* (pp. 409-424). New York: The Free Press.

Smith, A. D. (1991). *National identity*.

Zukin, S. (1995). *The cultures of cities*. Blackwell.

**ДОДАТОК А. Матеріали, відібрані для контент-аналізу візуальних
даних**

(об'єкти створені від 24.02.2022 р.)

Рис. Д. 2.1

Джерело: <https://tykyiv.com/news/u-kiievi-ziavivsia-novii-patriotichnii-mural-zaradi-svobodi/>

Рис. Д. 2.2

Джерело: <https://bigkyiv.com.ua/u-kyuevi-zyavyvsya-novyj-mural-na-pidtrymku-polonenyh-zahysnykiv-azovstali/>

Рис. Д. 2.3

Джерело: <https://suspilne.media/kyiv/272892-v-kievi-zavivsa-70-metrovij-patrioticnij-mural-iz-simvolichnimi-ptahami/>

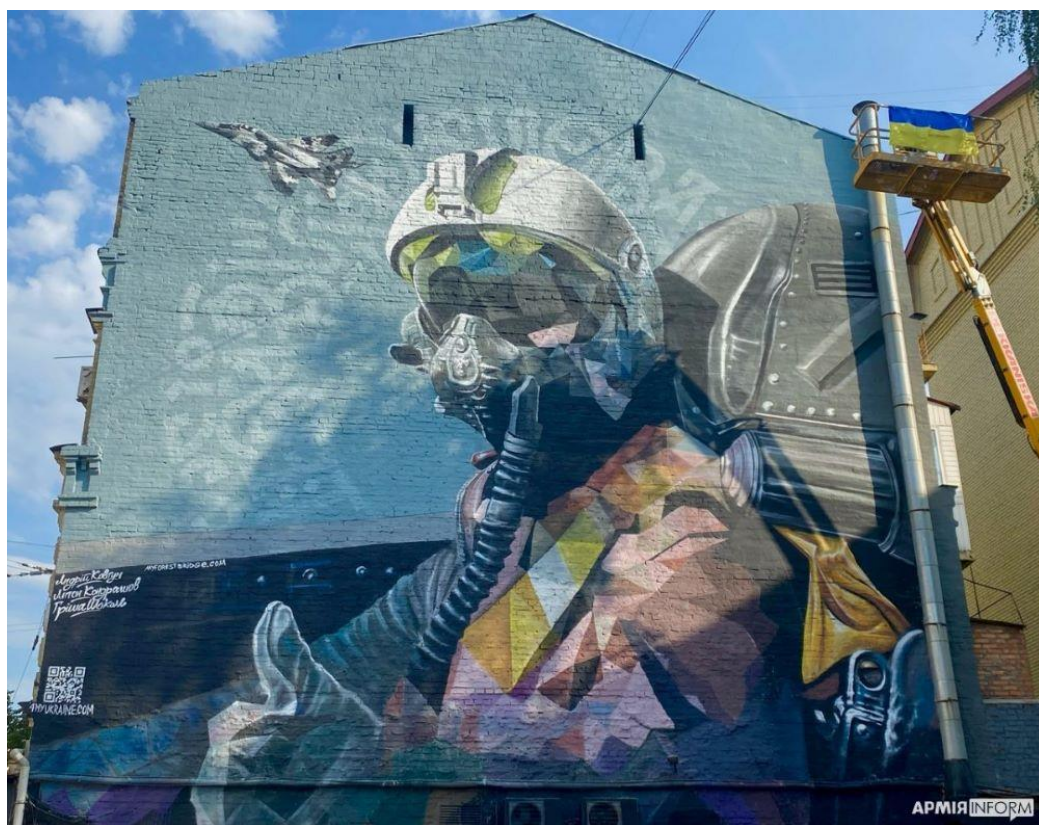

Рис. Д. 2.4

Джерело: <https://armyinform.com.ua/2022/08/27/u-stolyczi-vidkryly-mural-pryvud-kyyeva/>

Рис. Д. 2.5

Джерело: <https://suspilne.media/kyiv/313146-ratuvalnikam-prisvatili-novij-mural-u-kievi-dsns/>

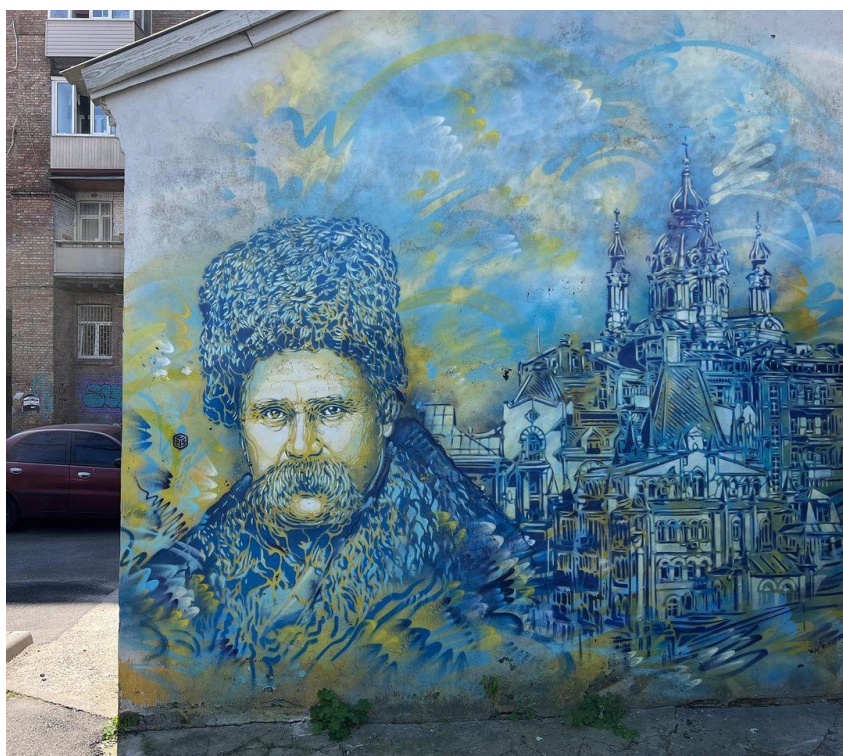

Рис. Д. 2.6

Джерело: <https://kultura.rayon.in.ua/news/594536-lesya-ukrainka-ta-onovleniy-shevchenko-frantsuzkiy-vulichniy-khudozhnik-kristian-gemi-znovu-pobuvav-v-ukraini>

Рис. Д. 2.7

Джерело: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/64417/>

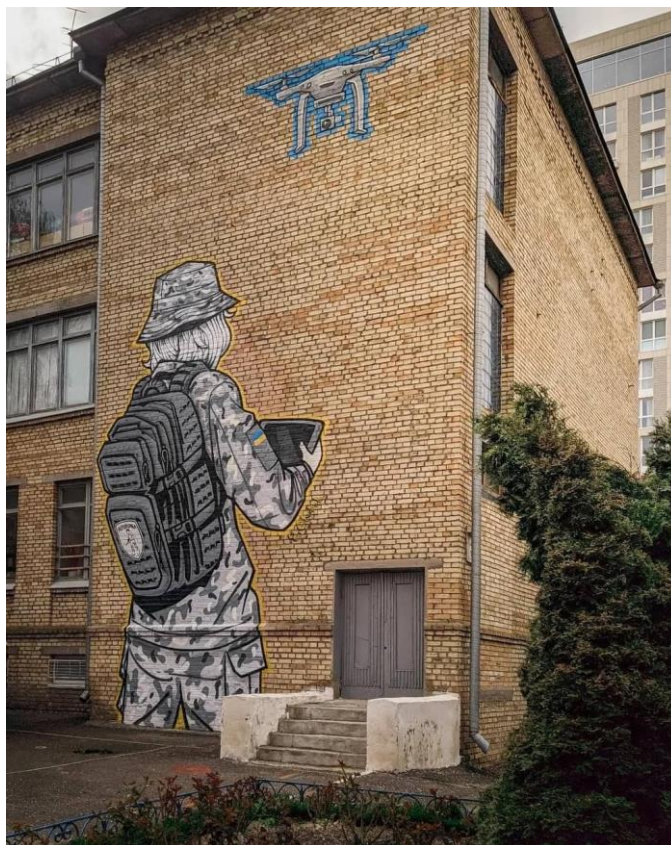

Рис. Д. 2.8

Джерело: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/82018/>

Рис. Д. 2.9

Джерело: <https://newscity.zp.ua/u-ki%D1%94vi-vidkrili-mural-prisvyachenij-geroyu-ukra%D1%97ni-zaporizkomu-mesniku-video/>

Рис. Д. 2.10

Джерело: <https://suspilne.media/culture/639020-mural-zahisnikam-vidkrili-v-kyevi-hoca-e-moratorij-na-novi-stinopisi/>

Рис. Д. 2.11

Джерело: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/86609/>

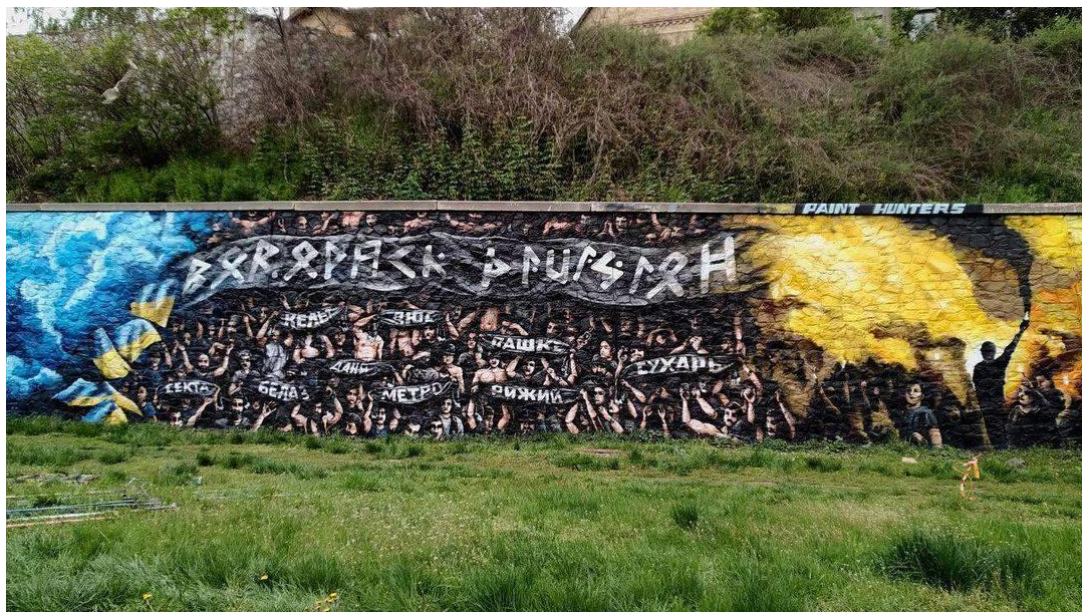

Рис. Д. 2.12

Джерело: https://tvoemisto.tv/news/v_kyievi_zyavyvsya_mural_prysvyacheniy_zagyblym_biytsyam_azovu_147922.html

Рис. Д. 2.13

Джерело: <https://broadcast.net.ua/ru/news-broadcast/8671-shcho-krutishe-nizh-simia-u-44-mln-kyivskyi-mural-prysviacheniy-iednosti-ukraintsiv>

Рис. Д. 2.14

Джерело: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/73113/>

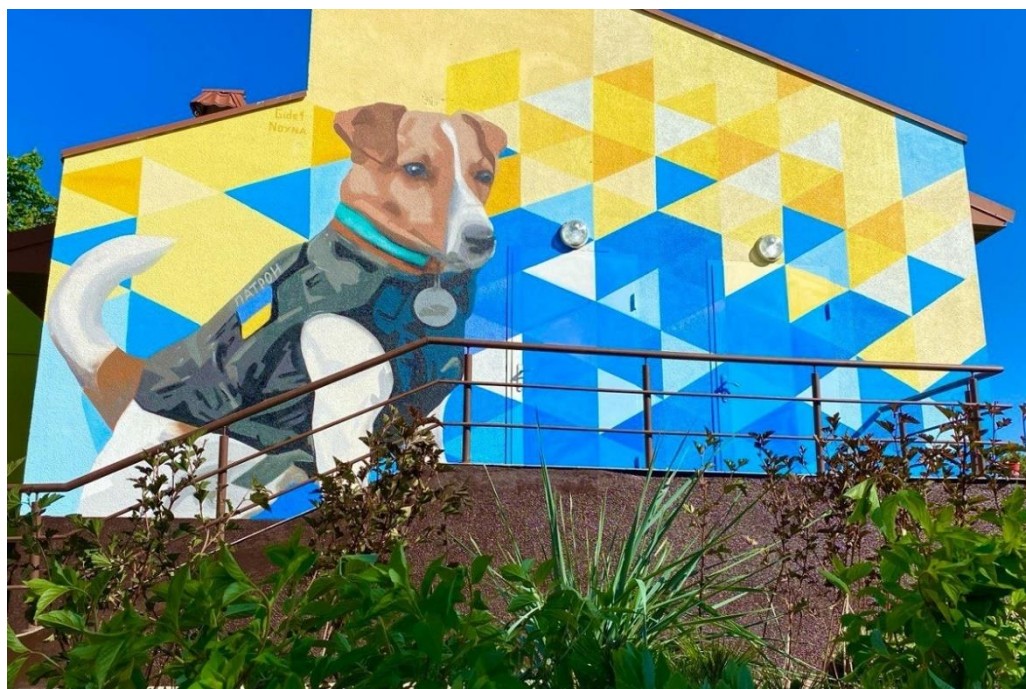

Рис. Д. 2.15

Джерело: <https://suspilne.media/kyiv/247201-u-kevi-zavivsa-mural-z-ternigivskim-psom-saperom-patronom/>

Рис. Д. 2.16

Джерело: <https://kyiv.name/uk/articles-3761-patriotychni-kvitkovi-instaljaciyi-yakymy-z-nyh-prykrasyly-kyiv>

Рис. Д. 2.17

Джерело: <https://kyiv.name/uk/articles-3761-patriotychni-kvitkovi-instaljaciyi-yakymy-z-nyh-prykrasyly-kyiv>

Рис. Д. 2.18

Джерело: <https://suspilne.media/kyiv/716682-sob-rozglediti-neobhidno-prihiliti-kolino-u-kyevi-vidkrili-miniskulpturu-geroi/>

Рис. Д. 2.19

Джерело: <https://visitukraine.today/uk/blog/4700/where-to-look-for-mysterious-red-sculptures-in-kyiv-and-what-do-they-mean>

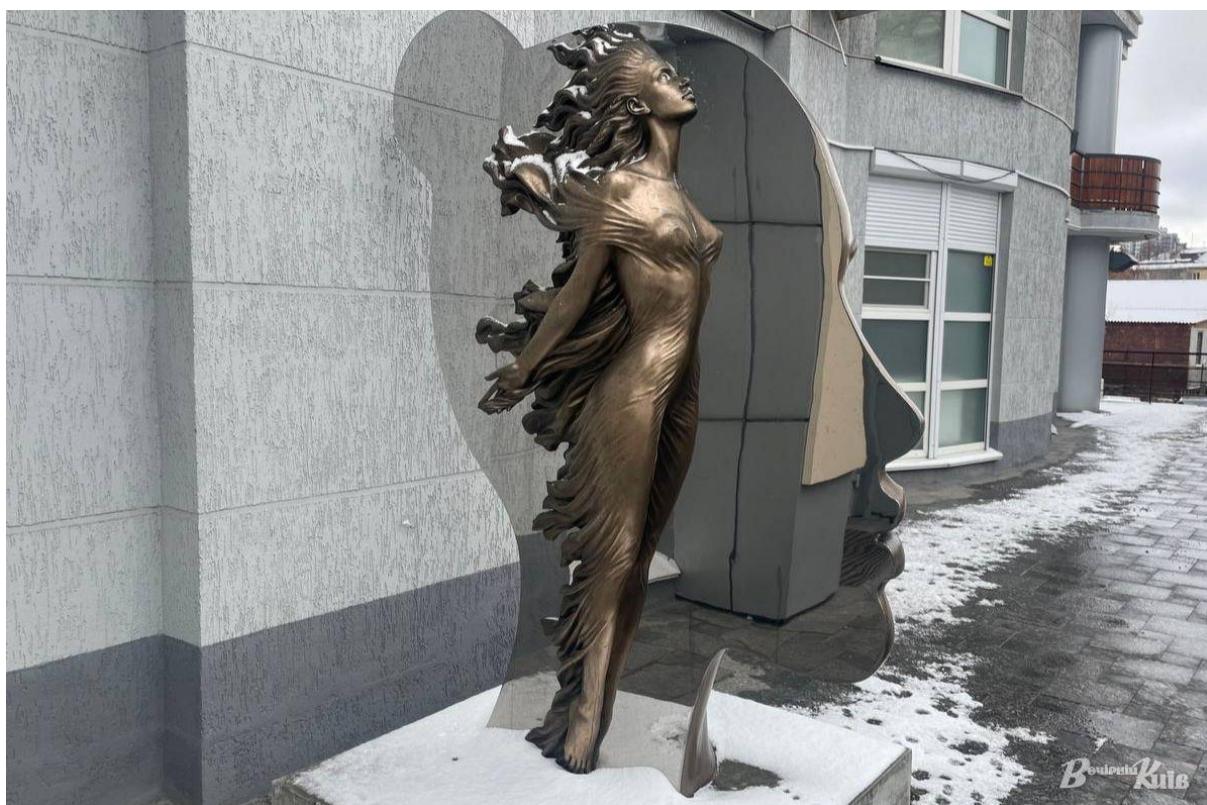

Рис. Д. 2.20

Джерело: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/108305/>